

Advies Klimaatraad Antwerpen: Antwerpen circulair Bijeenkomst 4 september 2024

De Klimaatraad kwam op 4 september 2024 bijeen om de transitie naar een circulaire economie te bespreken. Tijdens de bijeenkomst hebben Vincent van Ryssegem en Sandy Ceulemans namens de stad Antwerpen een presentatie gegeven over reeds lopende maatregelen van de stad om circulaire activiteiten in Antwerpen verder te ontwikkelen. Dimitri Torfs van BoPro gaf een toelichting over de initiatieven te BlueGate. Daarnaast hebben Jort van Aken en Susanne van der Kooij een presentatie verzorgd over de uitwerking van de Uitvoeringsagenda circulair van de gemeente Amsterdam.

In een circulaire economie zijn we minder afhankelijk van het winnen van nieuwe grondstoffen. In plaats daarvan worden producten en materialen die we reeds hebben maximaal hergebruikt zodat de levensduur zo veel mogelijk verlengd wordt. Daarnaast wordt er zoveel als mogelijk ingezet op het gebruik van natuurlijke, regeneratieve, grondstoffen in plaats van fossiele, eindige grondstoffen. Duurzamer beheer en winning van dergelijke grondstoffen levert daarnaast voordelen op voor de natuur en biodiversiteit en biedt kansen voor nieuwe verdienmodellen door het verbouwen van biogene materialen die gebruikt kunnen worden in bijvoorbeeld de bouw.

Het Europese en Vlaamse circulaire beleid kenmerken zich door een sectorgerichte aanpak. Dit betekent dat maatregelen worden ingezet om een bepaalde industrie of productgroep meer circulair te maken. Hiervoor hebben overheden verschillende beleidsinstrumenten, zoals het financieren van projecten, stimulering van innovatie, opzetten van samenwerkingsverbanden en in de eigen aankoop van circulaire producten en diensten. Zo zet Antwerpen ook in op meerdere paden om circulaire activiteiten in de stad te stimuleren.

Het Antwerpse Bestuursakkoord onderstreept het belang van de transitie naar een circulaire economie, maar er is geen concreet overkoepelend beleidsplan opgemaakt. Wel zijn er plannen ontwikkeld op specifieke onderdelen, zoals de voedselstrategie en de visienota circulair water. Daarnaast zet de stad in op een transitie naar een circulaire economie bij Antwerpse bedrijven middels actieve gebiedsregie, stimuli van innovatie en het creëren van synergie en samenwerkingen. Zo biedt de stad binnen de sector duurzame chemie bijvoorbeeld een palet aan mogelijkheden die startups en scale-ups ondersteunen bij de ontwikkeling van circulaire bedrijfsactiviteiten. Dit in samenwerking met onder andere de Universiteit Antwerpen, BlueChem en de Port of Antwerp Bruges.

Ook in andere steden is er aandacht voor de transitie naar een circulaire economie. De gemeente Amsterdam heeft een circulaire strategie geformuleerd, en voert op dit moment haar tweede uitvoeringsagenda uit. Amsterdam zet in op vier strategieën om de transitie naar een circulaire economie te realiseren en het grondstoffengebruik van de stad te verminderen: voorkomen, verlengen, verwaarden en vervangen. De stad heeft hierbij concrete doelstellingen geformuleerd in lijn met de Nederlandse ambities (100% circulair tegen 2050) en heeft zichzelf concrete tussendoelstellingen opgelegd, zoals de gemeentelijke organisatie werkt circulair tegen 2026. Amsterdam richt haar beleid op drie waardeketens: voedsel en organische reststromen, consumptiegoederen en de gebouwde omgeving.

De Klimaatraad brengt op eigen initiatief advies uit over de ondersteuning van de transitie naar een circulaire economie in Antwerpen. Het advies van de klimaatraad kan samengevat worden in vier aanbevelingen:

Advies 1. Houdt perspectief op de waardeketen bij het meer circulair maken van sectoren of productgroepen.

De transitie naar een circulaire economie zal aanpassingen vergen in de gehele keten van producten en sectoren. Het is hierbij van belang in te zetten op circulair ontwerp van producten die in Antwerpen en Europa geconsumeerd worden. Beleid is het meest effectief als het rekening houdt met afhankelijkheden in de waardeketen van producten en industrieën. In een transitie naar een circulaire economie zal er altijd een combinatie van instrumenten ingezet moeten worden, gericht op meerdere schakels in de keten of onderdelen van een productgroep. Stimuleer circulair ontwerp om de levensduur van producten zo lang mogelijk te maken. Houd rekening met de invloed die de stad kan uitoefenen op een waardeketen, of één of enkele schakels daarin.

Zet daarnaast in op stimulering van circulaire activiteiten in de sectoren die een groot deel van de keten in Antwerpen huizen. Zo zet de stad al goede stappen om circulaire innovaties te stimuleren in de duurzame chemie, doordat innovaties in alle fasen van de ontwikkelingscurve worden ondersteund. Leer van deze aanpak en onderzoek voor welke sectoren dit ook interessant is.

Advies 2. Formuleer heldere ambities en doelstellingen om nieuw grondstoffengebruik te verminderen, hergebruik te stimuleren en reststromen terug te dringen.

Door heldere ambities te formuleren en deze uit te dragen ontstaat er meer bekendheid over de transitie naar een circulaire economie onder ondernemers en de Antwerpenaar. We moeten allen nadenken over onze huidige consumptiepatronen en deze op een zo duurzaam mogelijke manier aanpassen. De R-ladder¹ is een handvat die verschillende strategieën van circulariteit weergeeft. Strategieën hoger op de ladder besparen meer grondstoffen. In totaal zijn er 6 treden: R1. Refuse en rethink, R2. Reduce, 3. Re-use, R4. Repair, Refurbish, Remanufacture en Repurpose, R5. Recycling en R6. Recover. Stel mijlpalen om circulariteit in de stad aan te jagen en monitor de voortgang hier naartoe.

De aanpak van de gemeente Amsterdam, waarbij een overkoepelend beleidsplan inzet op drie waardeketens, geeft inspiratie voor een soortgelijke aanpak in Antwerpen. Onderzoek welke strategieën en initiatieven al met succes worden uitgevoerd in Antwerpen en voeg deze samen om synergie te creëren en leerlessen uit te wisselen. Dit geeft sturing en kan de transitie naar een circulaire economie bij bedrijven en burgers versnellen.

Stel een duidelijke doelstelling met meetbare indicatoren en doelwaarden. Onderbouw deze doelstellingen en prioriteiten aan de hand van een kwantitatieve analyse met aandacht voor impact en invloed. Volg deze indicatoren op en ontwikkel een methodiek voor monitoring en meting.

Advies 3. Houd rekening met de randvoorwaarden voor de transitie naar een circulaire economie, zoals veranderend ruimtegebruik, nieuwe vaardigheden, andere reststromen en een nieuwe infrastructuur.

De transitie naar een circulaire economie heeft effect op de bedrijfsvoering en het ruimtegebruik van ondernemers. Vooral de maakindustrie en bouw zullen in een omslag van primair naar secundair materiaalgebruik en overstap naar hernieuwbare grondstoffen de op- en overslag op andere manieren en locaties moeten faciliteren. Daarnaast zullen nieuwe

¹ Rijksdienst voor Ondernemend Nederland: R-ladder met strategieën van circulariteit ([link](#))

vaardigheden nodig zijn in het gebruik van deze materialen, demonteerbare bouwtoepassingen, reparatie en onderhoud van materialen. Anticipeer op deze ontwikkelingen door ruimte te creëren en de infrastructuur van de stad hier klaar voor te maken en stimuleer het onderwijs in te zetten op deze nieuwe vaardigheden. De circulaire transitie biedt zo ook mogelijkheden voor nieuwe duurzame banen via bijvoorbeeld tewerkstellingsprojecten.

Advies 4. Neem een koplopers rol en zet in op hefboomen om een circulair ecosysteem te creëren.

Zet in op circulariteit in sectoren die zijn verweven met het DNA van de stad, zoals duurzame chemie en mode. Stimuleer hiervoor matchmaking-initiatieven om samenwerking en hergebruik van materiaalstromen aan te jagen. Ondersteun onderzoek naar circulaire toepassingen en startups om innovaties op gang te helpen. Een belangrijke hefboom voor de stad is daarbij haar eigen aankoopbeleid, dat een markt naar circulaire producten kan aanwakkeren. Pas een gerichte aanpak met bijbehorende beleidsinstrumenten toe om innovaties aan te jagen en opschaling te versnellen.

Sluit hiervoor aan bij de Vlaamse aanpak van zes thematische werkagenda's en zet in op hefboomen per sector². Experimenteer bij nieuwe bouwprojecten met het opleggen van circulaire criteria, zoals het gebruik van duurzame materialen en modulaire bouwtechnieken. Overweeg renovatieprojecten te stimuleren door subsidies te bieden voor hergebruik van materialen uit sloopwerken. Daarnaast kunnen lokale maakbedrijven ondersteund worden door samenwerkingen te bevorderen voor circulaire ontwerpen en reparatie-initiatieven, zoals lokale repair cafés en makerspaces.

De lokale landbouwsector kan bijvoorbeeld gestimuleerd worden om reststromen te hergebruiken in biogebaseerde producten of energieproductie. Stimuleer initiatieven om het gebruik van wegwerpplastics te beperken, bijvoorbeeld door een verbod op eenmalig plastic tijdens publieke evenementen. Voor chemische producten kan recyclage-infrastructuur uitgebreid worden en maak burgers bewust van correcte afvalverwerking, bijvoorbeeld via educatiecampagnes over het scheiden van gevaarlijke stoffen.

Op het gebied van voedselverspilling kunnen voedselbanken en herverdelingsnetwerken verder ondersteund worden, en reststromen verwerkt tot compost of energie. Dit kan een eiwittransitie bevorderen en toegang tot gezonde voeding voor iedereen waarborgen. De watervoorziening kan efficiënter worden door het hergebruik van regenwater in stedelijke groenvoorzieningen te promoten en het circulaire waternetwerk verder uit te breiden. Tot slot kunnen textielinzamelpunten opgezet worden in de buurt, met initiatieven om tweedehandskleding te hergebruiken of recyclen, wat kan helpen om afvalstromen te verminderen.

² Vlaanderen circulair: onze aanpak ([link](#))